



Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad



REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE IN JAVNO UPRAVO

Smernice in priporočila (standardi) za vrednotenje preventivnih programov

Matej Košir, Inštitut Utrip

1. slovenski preventivni dnevi
Debeli rtič, 20. - 21. september 2012

Projekt »Vzpostavitev preventivne platforme NVO na področju preprečevanja zasvojenosti« financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Projekt se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojna prioriteta: »Institucionalna in administrativna usposobljenost«, prednostna usmeritev 5.3.: »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga«.

Uvod

- Vrednotenje je **sestavni del** kakovostnega preventivnega dela.
- **Brez vrednotenja** je nemogoče vedeti:
 - ali intervencija deluje, kot je bilo načrtovano?
 - ali je učinkovita glede zelenih učinkov in rezultatov?
 - ali morda povzroča negativne učinke in rezultate?
 - ali dosega načrtovane cilje in mejnike?
 - kako udeleženci in izvajalci gledajo na kakovost in relevantnost intervencije?

Uvod

- Izvajalce pogosto skrbi, da bi vrednotenje pokazalo na **slabosti intervencije** ali celo **nasprotne učinke** („iatrogenic effects“).
- Na vrednotenje bi morali gledati kot na **priložnost**, da *bolje razumemo, izboljšamo in bolje promoviramo* naše intervencije.
- Ugotovitve vrednotenja nam pomagajo pri odločanju, ali s programom **nadaljujemo** ali ne ter kako ga lahko **izboljšamo**, če se odločimo za nadaljevanje.

Tipi vrednotenja

- **Vrednotenje učinkov in rezultatov:**
 - ali so bili učinki in rezultati doseženi?
- **Procesno vrednotenje:**
 - na kakšen način so bili učinki in rezultati doseženi oziroma v nekaterih primerih niso bili doseženi?
- Nujno **razlikovanje** med tega dvema tipoma vrednotenja (sicer tvegamo napačne interpretacije, npr. zadovoljstvo udeležencev s programom ne pomeni, da je učinkovit, vsečno ni nujno učinkovito...)

Temeljni kakovostni standardi

- Vedeti moramo, **kakšno vrednotenje je najprimernejše** za določen program in določeno fazo izvajanja programa (O/P).
- Imeti moramo **zapisan načrt vrednotenja** (tip vrednotenja, raziskovalni model, merljivi kazalniki, zbiranje podatkov, poročanje, časovni načrt itd.).

Temeljni kakovostni standardi

- Načrtovano vrednotenje mora biti **realistično** in **izvedljivo** (kaj je uresničljivo v realnih okoliščinah in z razpoložljivimi viri?)
- Na vrednotenje moramo gledati kot na **sestavni in pomemben element** pri zagotavljanju **kakovosti** programa.

Temeljni kakovostni standardi

- Določena je **skupina** ali **strokovnjak**, ki skrbi za vrednotenje (ta določi strategijo in načrt vrednotenja, kazalnike, postopke zbiranja podatkov, inštrumente, izdela poročilo, delegira relevantne naloge določenim osebam ipd.).
- Imeti moramo dovolj **človeških virov** za izvedbo vrednotenja (število, znanje, izkušnje).

Temeljni kakovostni standardi

- Imeti moramo določene **kazalnike** (indikatorje).
- Kazalniki morajo biti jasno **opisani**, kvantitativno in/ali kvalitativno **merljivi**, merljivi z uporabo **empiričnih tehnik** (npr. opazovanjem), primerni glede na **tip vrednotenja** (ločeni za O in P).

Temeljni kakovostni standardi

- Kazalniki morajo biti izbrani na podlagi **ciljev** programa in **izbranih** aktivnosti.
- Določen mora biti **postopek izbire udeležencev** (iz določene ciljne skupine).
- Določena mora biti **časovnica** (časovni načrt) vrednotenja.

Temeljni kakovostni standardi

- Določene morajo biti **osebe**, od katerih bomo **pridobivali podatke**, in le-te morajo biti **relevantne** glede namena in ciljev vrednotenja.
- Udeleženci, zaposleni v programu in drugi se morajo počutiti dovolj **varno**, da posredujejo iskrene odgovore in mnenja/stališča (npr. o uporabi drog ali kritikah programa).

Temeljni kakovostni standardi

- Opisane morajo biti **metode in orodja** za zbiranje podatkov in drugih informacij.
- Te metode in orodja morajo biti **primerna** programu, prispevati morajo k podatkom, relevantnim glede na **kazalnike**, vsebovati morajo predhodno **preizkušena** ali **kakovostno razvita** nova orodja ter morajo biti **dosledno uporabljena** skozi celoten program.

Temeljni kakovostni standardi

- Vzpostavljen moramo imeti **učinkovit sistem informiranja** (npr. postopki, orodja, kot so pisna ali elektronska komunikacijska podpora itd.).
- **Velikost vzorca**, na katerem temelji vrednotenje rezultatov in učinkov, mora biti vnaprej določen in mora biti primeren za analizo podatkov.

Temeljni kakovostni standardi

- Izvedena mora biti **primerna analiza podatkov** (vključuje vse udeležence v intervencijski in kontrolni skupini, proučitev možnih pristranskih rezultatov, primerno poročanje o morebitnih manjkajočih podatkih, alternativne razlage opaženih učinkov ...).
- Ugotovitve morajo vključevati podatke o **začetnem stanju** („baseline“) ter rezultatih in učinkih **po izvedeni intervenciji**.

Temeljni kakovostni standardi

- Poročati moramo o **vseh merljivih kazalnikih** rezultatov in učinkov, ne glede na ugotovitve.
- **Spremembe** v ciljni skupini morajo biti izražene na **kvantitativen** in/ali **kvalitativen** način.

Temeljni kakovostni standardi

- Ločiti moramo rezultate in učinke **sprememb vedenja/obnašanja** od ostalih rezultatov in učinkov (npr. namera glede uporabe drog in dejanska uporaba drog nista enakovredna podatka).
- **Učinkovitost** intervencije in njen **uspeh** merimo s primerjavo **aktualnih rezultatov in učinkov z začetnim stanjem**, cilji programa, **nasprotnimi učinki** (negativni rezultati) ter **praktično vrednostjo in pomembnostjo** za javno zdravje.

Zaključek

- To so **TEMELJNI KAKOVOSTNI STANDARDI** – poznamo še *dodatne temeljne standarde*, *strokovne standarde* in *dodatne strokovne standarde*, ki pa jih najdete tu:
 - European Drug Prevention Quality Standards (2012)
 - [http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_146222_EN_IN_T01_EU%20prevention%20standards%20EMCDDA%20\(2011\).pdf](http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_146222_EN_IN_T01_EU%20prevention%20standards%20EMCDDA%20(2011).pdf)

Hvala za pozornost!

Matej Košir

Inštitut za raziskave in razvoj „Utrip“

Trubarjeva cesta 13, 1290 Grosuplje

Pisarna: Vošnjakova ulica 1, 1000 Ljubljana

Telefon: (031) 880-520

E-pošta: info@institut-utrip.si

Spletna stran: www.institut-utrip.si

Spletna stran projekta: www.preventivna-platforma.si